

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Krakowie
Wydział Badań i Analiz

Raport z badań:

Opinia uczestników procesu egzaminacyjnego o egzaminie gimnazjalnym w 2006 roku

– badanie ankietowe uczniów i dyrektorów szkół
w ramach pilotażowych badań wskaźnika edukacyjnej
wartości dodanej

Kraków, 30 lutego 2007 r.

I. Wstęp

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie zainicjowała projekt badawczy, którego celem było przeprowadzenie pilotażowych badań wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej (EWD). Zebrane dane miały pomóc w identyfikacji czynników oddziałujących najsilniej na EWD. Uzyskane informacje o uczniach, wydają się być pomocne, aby zrozumieć czynniki, które wpływają na wyniki uzyskane na egzaminie gimnazjalnym. Ponad to, pozwalają objaśnić EWD warunkami, w których przebiegało uczenie się i nauczanie. Badania te mają dwie zasadnicze funkcje: ewaluacyjną i naukową. Część ewaluacyjna miała dostarczyć istotnych informacji o przebiegu egzaminu gimnazjalnego w 2006 roku. Część naukowa to szereg danych, które mogą znaleźć zastosowanie w różnorodnych analizach w szeroko pojętych naukach społecznych.

Zebranie pogłębionych informacji wydało się celowe, by starać się wyjaśnić zróżnicowanie liczby punktów, które uczniowie uzyskali na egzaminie w 2006 roku. Oczywiście, spora część tego zróżnicowania wynika zapewne z wrodzonych zdolności poszczególnych uczniów, na które nie mamy w procesie dydaktycznym wielkiego wpływu. Jednak wydaje się, że część tej rozbieżności możemy wyjaśnić, lub chociaż starać się zrozumieć, odwołując się do kontekstu, w jakim przebiega proces dydaktyczny (nazwijmy tę grupę czynników czynnikami pedagogicznymi), pochodzenia społecznego i środowiska życia uczniów (czynniki społeczne) oraz samego przebiegu egzaminu (różnego rodzaju dystraktory, które występując systematycznie mogą wpłynąć na wynik).

Badania uczestników egzaminu w 2006 roku były kontynuacją badań, które rozpoczęto w latach poprzednich w ramach projektu badawczego „Opinia uczestników procesu egzaminacyjnego o egzaminie gimnazjalnym 2006”

Poniższy raport składa się z kilku części. W pierwszej z nich zostanie zaprezentowana metodologia badania. Następne części zawierają wyniki badań ankietowych poszczególnych uczestników procesu egzaminacyjnego: uczniów i dyrektorów szkół biorących udział w badaniu.

II. Metodologia badania

Badanie zostało przeprowadzone w maju 2006 roku. Ze szkół, znajdujących się na terenie działania OKE w Krakowie (województwa: małopolskie, podkarpackie oraz lubelskie), wybrano te szkoły, które wyraziły gotowość uczestniczenia w pilotażowych badaniach edukacyjnej wartości dodanej. Dodatkowo celowo wybrano gimnazja powiatu krośnieńskiego i miasta Krosna (z uwagi na zbliżony w 2005 roku wynik egzaminu gimnazjalnego do średniego wyniku egzaminu gimnazjalnego w OKE Kraków).

Narzędziem badawczym, które zostało wykorzystane w trakcie realizacji badań był kwestionariusz ankiety. Ankietę przeprowadzali pracownicy OKE w Krakowie. W niektórych przypadkach ankietą została przesłana pocztą bezpośrednio do szkół wraz z instrukcją jej przeprowadzania. Kwestionariusz mieli wypełnić wszyscy uczniowie oraz dyrektor szkoły.

III. Badania ankietowe uczniów

Poniżej znajdują się podstawowe rozkłady informacji, które uzyskano od uczniów w trakcie badania. Tabele zawierają częstości odpowiedzi. Są one przedstawione w procentach ważnych odpowiedzi, chyba, że wyraźnie napisano, że jest inaczej. Informacje tu przedstawione zostały w większości uzyskane w toku badań ankietowych, natomiast ich część pochodzi bezpośrednio z baz danych będących w dyspozycji OKE w Krakowie. Badania miały dać odpowiedź na następujące zagadnienia badawcze:

- sposób przygotowania uczniów do egzaminu gimnazjalnego
- egzamin gimnazjalny w wypowiedziach uczniów
- rodzaj wsparcia, otrzymanego przez uczniów ze strony szkoły oraz rodziców
- identyfikacja czynników mających wpływ na wyniki uzyskiwane na egzaminie gimnazjalnym
- opinie uczniów o trafności i trudności zadań (arkuszy) egzaminacyjnych

1. Próba i zastosowany schemat losowania

Tabela 1. Udział szkół w badaniu

	Gimnazjum	
	Ilość szkół	Procent zwróconych
Wysłano do	72	55%
zwrócono	40	
	Ilość uczniów	Procent zwróconych
Wysłano ankiet	5179	49%
zwrócono	2597	

Do badania zostało wybranych 72 szkoły. Ostatecznie zwroty uzyskano z 40 szkół. Łączna liczba uczniów, do których wysłano kwestionariusze wyniosła 5179. Analizy zostały przeprowadzone na danych otrzymanych od 2597 uczniów, które znalazły się w bazie po jej wyczyszczeniu oraz połączeniu z danymi, znajdującymi się w innych bazach danych będących w posiadaniu OKE Kraków.

Tabela 2. Procent osób w próbie i populacji ze względu na lokalizację szkoły

Lokalizacja	Próba zrealizowana	Populacja
Wieś	45,9%	49,7%
Małe miasto (do 20 tys.)	15,3%	14,7%
Średnie miasto (od 20 do 100 tys.)	32,4%	21,3%
Duże miasto (powyżej 100 tys.)	5,3%	14,4%

Jak łatwo zauważyć, uczniowie ze szkół średnich miastach są nadreprezentowani w zrealizowanej próbie, a uczniowie z dużych miast są natomiast niedoreprezentowani (Tabela 2.).

Tabela 3. Procent osób w próbie i populacji ze względu na województwo

Województwo	Próba zrealizowana	Populacja
Lubelskie	12,8%	28,9%
Małopolskie	30,3%	41,4%
Podkarpackie	55,8%	29,7%

Również biorąc pod uwagę województwo, w którym znajduje się szkoła można dostrzec dysproporcje pomiędzy liczbą uczniów w próbie i populacji (Tabela 3).

Na ankietę najwięcej odpowiedziało osób z województwa podkarpackiego. Wynika to z tego, iż celowo wybrano do badań gimnazja z powiatu krośnieńskiego oraz miasta

Krosna z uwagi na zbliżony w 2005 roku wynik egzaminu gimnazjalnego do średniego wyniku egzaminu gimnazjalnego w OKE Kraków.

Tabela 4. Procent osób w próbie i populacji ze względu na płeć

Płeć	Próba zrealizowana	Populacja
Kobieta	50,7%	49,0%
Mężczyzna	48,2%	51,0%

Pod względem płci (Tabela 4.) próba również uległa nieznacznemu skrzywieniu – niedoreprezentowani są mężczyźni, natomiast w porównaniu z populacją jest mniej kobiet. Różnice te jednak sięgają zaledwie 3%.

Tabela 5 zawiera porównanie wyników egzaminu gimnazjalnego 2006 pomiędzy populacją i próbą. Dodatkowo wyniki zostały przedstawione w podziale na miasto i wieś, a także na poszczególne kryteria.

Tabela 5. Porównanie wyników egzaminu gimnazjalnego 2006 między populacją i próbą w podziale na miasto i wieś

	Populacja			Próba		
	Wieś	Miasto	Ogółem	Wieś	Miasto	Ogółem
Wynik egzaminu (średnia)	54,26	58,50	56,39	57,80	61,61	59,83
Odchylenie standardowe	16,70	17,28	17,12	15,91	16,21	16,18
Wynik egzaminu - część humanistyczna (średnia)	31,39	33,26	32,33	33,10	34,78	34,00
Wynik egzaminu – część matematyczno-przyrodnicza (średnia)	22,86	25,24	24,06	24,69	26,83	25,83
Czytanie i odbiór tekstów kultury (średnia)	17,58	18,56	18,07	18,16	19,09	18,65
Tworzenie własnego tekstu (średnia)	13,82	14,71	14,26	14,95	15,69	15,34
Umiejętne stosowanie terminów, pojęć i procedur (średnia)	6,16	7,06	6,61	6,90	7,73	7,34
Wyszukiwanie i stosowanie informacji (średnia)	7,82	8,24	8,03	8,16	8,50	8,34
Wskazywanie i opisywanie faktów, związków i zależności (średnia)	6,68	7,21	6,94	7,03	7,53	7,29
Stosowanie zintegrowanej wiedzy (średnia)	2,21	2,74	2,48	2,61	3,08	2,86

Wyniki egzaminu uzyskane przez uczniów, którzy odpowiedzieli na ankietę są nieznacznie lepsze niż w całości populacji.

2. Podstawowe rozkłady odpowiedzi pytań z kwestionariusza

W badaniu ankietowym wzięło udział 2597 uczniów. 51% ankietowanych stanowiły dziewczęta, natomiast 49% chłopcy.

Tabela 6. Płeć osób badanych

	Liczba	Procent
Kobieta	1326	51,3%
Mężczyzna	1260	48,7%
Ogółem	2586	100,0%

Pierwszymi pytaniami skierowanymi do respondentów była seria pytań, dotycząca ich samych. W poniższej tabeli zamieszczono podstawowe informacje na temat respondentów.

Tabela 7. Respondent o sobie (w procentach ważnych odpowiedzi)

	Tak	Nie
Mam rodzeństwo.	92%	8%
Mam własny pokój .	75%	25%
Mam stałe miejsce do nauki.	93%	7%
Czas potrzebny na przebycie drogi z domu do szkoły i z powrotem przekracza 1,5 godziny.	6%	94%
Czy brałaś/brałeś kiedykolwiek udział w konkursie artystycznym np. recytatorskim, teatralnym, muzycznym?	30%	70%
Czy brałaś/brałeś kiedykolwiek udział w zawodach sportowych?	49%	51%
Czy brałaś/brałeś kiedykolwiek udział w konkursach przedmiotowych na etapie wojewódzkim?	8%	92%

Zdecydowana większość badanych uczniów posiada rodzeństwo (92%). Własny pokój posiada 75% ankietowanych. Prawie wszyscy ankietowani (93%) wskazują, że posiadają stałe miejsce do nauki. Niewielka część ankietowanych (6%) potrzebuje na przebycie drogi z domu do szkoły i z powrotem ponad 1,5 godziny. Prawie połowa ankietowanych uczniów wzięła udział w zawodach sportowych (49%). W konkursach przedmiotowych na etapie wojewódzkim wzięło udział jedynie 8% ankietowanych.

Warto zwrócić uwagę na to, jak uczniowie poświęcający powyżej 1,5 godziny na dojazdy z i do szkoły poradzi sobie podczas egzaminu gimnazjalnego. Poniżej znajdują się wyniki analizy przeprowadzonej za pomocą *testu t* dla prób niezależnych. Procedura *testu t* dla prób niezależnych polega na porównywaniu

średnich dla dwóch grup obserwacji. Na szaro zaznaczono wyniki, dla których uzyskano zależności istotne statystycznie (Tabela 8.).

Tabela 8. Czas potrzebny na przebycie drogi do szkoły i z powrotem przekracza 1,5h a wyniki na egzaminie

	Czas potrzebny na przebycie drogi do szkoły i z powrotem przekracza 1,5 h	N	Średnia punktów	Odchylenie standardowe
Wynik z całości egzaminu	Tak	145	56,89	18,251
	Nie	2416	59,65	16,294
Wynik z części matematycznej	Tak	145	24,12	10,861
	Nie	2416	25,74	10,220
Wynik z części humanistycznej	Tak	145	32,77	8,511
	Nie	2416	33,91	7,442

Istnieje zależność między dwoma grupami, wyróżnionymi ze względu na odpowiedź na pytanie o czas potrzebny na przebycie drogi do szkoły. Lepsze wyniki uzyskują osoby, które poświęcają mniej czasu na drogę do szkoły. Różnice są istotne jedynie przy wyniku branym jako całość. W podziale na poszczególne części egzaminu (humanistyczna i matematyczno-przyrodniczą) wyniki nie są istotne statystycznie. Podsumowując, osoby, którym droga do i z szkoły zabierała mniej niż 1,5h, miały prawie 3 punkty więcej na egzaminie. Zależność ta jest istotna statystycznie.

Zapytano respondentów ile czasu poświęcają na naukę poszczególnych przedmiotów w domu.

Tabela 9. Czas, poświęcany tygodniowo na naukę przez respondenta (w procentach ważnych odpowiedzi)

	Nie poświęcam wcale	Mniej niż godzinę	Od 1 do 3 godzin	3 godziny lub więcej
Język polski	14%	54%	28%	4%
Historia	9%	44%	39%	7%
Matematyka	19%	50%	26%	5%
Geografia	14%	53%	29%	4%
Biologia	9%	50%	36%	5%
Fizyka	11%	49%	34%	6%
Chemia	10%	48%	36%	6%

Można zauważyć, że ogólnie uczniowie deklarują, iż nie poświęcają zbyt wiele czasu na naukę w domu. Najwięcej czasu na naukę poza szkołą uczniowie poświęcają historii (46% wskazań na „od 1 do 3 godzin” i „3 godziny lub więcej”) oraz chemii (42% wskazań na „od 1 do 3 godzin” i „3 godziny lub więcej”).

Interesująca jest natomiast zaskakująco duża liczba wskazań na język polski. Ponad połowa badanych (54%) deklaruje, że poświęca tygodniowo na naukę tego przedmiotu mniej niż godzinę, podobnie geografii (53%). Warto zwrócić jeszcze uwagę na matematykę. 50% spośród badanych uczniów twierdzi, że uczy się jej mniej niż godzinę tygodniowo, natomiast aż 19% deklaruje, że nie uczy się jej wcale.

Tabela 10. Sposoby zdobywania wiedzy przez respondentów

Swoją wiedzę zdobywam:	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie mam takich doświadczeń	Raczej tak	Zdecydowanie tak
najwięcej podczas lekcji w szkole	2%	11%	3%	57%	27%
samodzielnie w domu z książek	3%	15%	3%	51%	28%
poprzez rozmowy w domu	13%	37%	11%	33%	6%
szukając informacji w Internecie	11%	22%	4%	46%	17%
podczas dodatkowych zajęć edukacyjnych w szkole	22%	32%	11%	29%	6%
podczas dodatkowych zajęć edukacyjnych poza szkołą	31%	31%	13%	18%	7%

Kolejne pytanie w kwestionariuszu dotyczyło sposobu nauki i miejsc zdobywania wiedzy (Tabela) . Najwięcej wiedzy uczniowie zdobywają podczas lekcji w szkole (84% - suma odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”). Spora część badanych uczy się samodzielnie w domu z książek (79% suma odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”). Najmniej wskazań od badanych uczniów uzyskała odpowiedź „podczas dodatkowych zajęć edukacyjnych poza szkołą” - 18% dla odpowiedzi „raczej tak” i 7% dla „zdecydowanie tak”.

W tabeli 11 przedstawiono wyniki analizy przeprowadzonej za pomocą testu t równości dwóch średnich w próbach niezależnych. Odpowiedzi respondentów zrekodowano tak, aby można było wyodrębnić dwie grupy: respondentów odpowiadających pozytywnie na pytania dotyczące sposobów zdobywania wiedzy („zdecydowanie tak” i „raczej tak”, oraz tych, którzy na pytania odpowiadali negatywnie („zdecydowanie nie” i „raczej nie”) oraz udzielali odpowiedzi „nie mam takich doświadczeń”.

Tabela 11. Sposoby zdobywania wiedzy a wynik na egzaminie

Sposoby zdobywania wiedzy:		Całość egzaminu	Część humanistyczna	Część matematyczna
podczas lekcji w szkole	nie/nie mam takich doświadczeń	49,76	30,17	19,59
	tak	58,33	33,47	24,86
samodzielnie w domu z książek	nie/nie mam takich doświadczeń	57,76	32,66	25,10
	tak	59,54	33,82	25,72
poprzez rozmowy w domu	nie/nie mam takich doświadczeń	58,98	33,58	25,41
	tak	60,97	34,61	26,36
szukając informacji w Internecie	nie/nie mam takich doświadczeń	57,74	33,03	24,71
	tak	60,54	34,26	26,28
podczas dodatkowych zajęć edukacyjnych w szkole	nie/nie mam takich doświadczeń	58,98	33,69	25,29
	tak	60,67	34,28	26,39
podczas dodatkowych zajęć edukacyjnych poza szkołą	nie/nie mam takich doświadczeń	58,79	33,55	25,24
	tak	60,72	34,40	26,31

Można zauważyć, że uczniowie, którzy wiedzę zdobywają podczas lekcji w szkole, poprzez rozmowy w domu, szukając informacji w Internecie uzyskują nieco lepsze wyniki aniżeli uczniowie, którzy deklarują, że tego nie robią. Również istotne statystycznie różnice między średnimi można zaobserwować wśród uczniów, którzy swoją wiedzę zdobywają podczas dodatkowych zajęć edukacyjnych poza szkołą, uzyskują wyniki wyższe, zarówno w odniesieniu do całości egzaminu, jaki i części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej.

Uczniów pytano także o ocenę wpływu stanu swojego zdrowia na przebieg nauki szkolnej. Większość respondentów (81%) twierdzi, że stan zdrowia zapewnia im możliwość ucznia się bez przeszkód. Jednakże 16% uczniów w ogóle nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie.

Poniżej w tabeli przedstawiono wyniki analizy przeprowadzonej za pomocą testu *t* dla dwóch prób niezależnych. Wyniki istotne statystycznie wyróżnione zostały na szaro.

Tabela 12. Samoocena stanu zdrowia przez respondenta a jego wyniki na egzaminie

	Czy twój stan zdrowia pozwala ci na uczenie się bez przeszkód	N	Średnia	Odchylenie standardowe
Wynik z całości egzaminu	tak	2080	60,55	16,127
	nie	80	57,13	16,146
Wynik z części matematycznej	tak	2080	26,20	10,176
	nie	80	23,65	10,495
Wynik z części humanistycznej	tak	2080	34,35	7,306
	nie	80	33,48	7,288

Odpowiedź na pytanie o stan zdrowia różnicuje jedynie badanych w części matematyczno-przyrodniczej egzaminu. ci, którzy zadeklarowali, iż stan zdrowia zapewnia im możliwość uczenia się bez przeszkód otrzymali nieco ponad 2 punkty więcej na egzaminie. W przypadku wyniku dla całości oraz wyniku z części humanistycznej nie występuje istotność statystyczna.

Na pytanie dotyczące uczestnictwa badanych w różnego rodzaju imprezach kulturalnych i sportowych najrzadziej wskazywano wyjścia do opery lub filharmonii.

Tabela 13. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy respondent był:

	1 lub 2 razy	3 lub 4 razy	Więcej niż 4 razy	Ani razu
w kinie	48%	23%	14%	15%
w teatrze	37%	4%	1%	58%
w operze lub filharmonii	8%	1%	0%	91%
w muzeum lub galerii	47%	12%	7%	34%
na meczu lub innej imprezie sportowej	28%	15%	41%	16%
na koncercie	39%	14%	11%	36%

Aż 91% uczniów twierdzi, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie była tam ani razu, a jedyne 8% odpowiedziało, że „1 lub 2 razy” w ciągu roku. Nieco bardziej popularne wśród respondentów są wyjścia do teatru (37% - 1 lub 2 razy w ciągu roku) oraz na koncerty (39% - 1 lub 2 razy w ciągu roku). Najbardziej popularne okazały się wyjścia na imprezy sportowe. 41% badanych uczniów deklaruje uczestnictwo w takich imprezach więcej niż 4 razy w ciągu roku.

Poniżej, w tabeli zaprezentowano wyniki przeprowadzone za pomocą *testu t* dla dwóch grup niezależnych. Wyniki istotne statystycznie wyróżniono na szaro.

Tabela 14. Wyjścia na imprezy kulturalne i sportowe a wyniki na egzaminie

W ciągu ostatniego roku:	Całość egzaminu	Część humanistyczna	Część matematyczna
był choć raz w kinie	60,62	34,38	26,24
nie był ani razu w kinie	53,09	30,87	22,22
był choć raz w teatrze	63,19	35,43	27,76
nie był ani razu w teatrze	56,85	32,74	24,11
był choć raz w operze bądź filharmonii	63,16	27,31	35,85
nie był ani razu w operze bądź filharmonii	59,19	25,51	33,68
był choć raz w muzeum lub galerii	61,89	34,91	26,98
nie był ani razu w muzeum lub galerii	55,01	31,86	23,15
był choć raz na meczu lub imprezie sportowej	59,20	33,76	25,44
nie był ani razu na meczu lub imprezie sportowej	61,16	34,42	26,74
był choć raz na koncercie	60,39	34,44	25,95
nie był ani razu na koncercie	58,02	32,88	25,13

Prawie wszystkie różnice w grupach wyodrębnionych po zrekodowaniu pytań (był choć raz na danej imprezie kulturalnej lub sportowej vs nie był ani razu na danej imprezie kulturalnej lub sportowej) okazały się istotne statystycznie. Wszyscy ci uczniowie, którzy byli choć raz na imprezie kulturalnej (w kinie, teatrze, operze lub filharmonii, muzeum lub galerii albo koncercie) otrzymywali nieco lepsze wyniki z całości egzaminu, a także części humanistycznej. W przypadku pytania o uczestnictwo w meczu lub innej imprezie sportowej w przypadku wyniku dla całości egzaminu oraz części matematyczno-przyrodniczej nieco wyższe uzyskiwali uczniowie, którzy zadeklarowali, iż ani razu nie byli w ciągu ostatnich 12 miesięcy na meczu lub imprezie sportowej (w części humanistycznej wynik dla tego pytania nie jest istotny statystycznie)

Kolejne pytanie kwestionariusza dotyczyło kontaktów respondenta z rodzicami (Tabela 15.).

Tabela 15. Jak często rodzice respondenta

Jak często Twoi rodzice:	Nigdy lub prawie nigdy	Kilka razy w roku	Kilka razy w miesiącu	Przynajmniej raz w tygodniu	Codziennie
rozmawiają z Tobą o książkach, filmach lub oglądanych programach telewizyjnych?	15%	23%	22%	27%	13%
rozmawiają z Tobą o aktualnych wydarzeniach w kraju i na świecie?	12%	19%	23%	27%	19%
rozmawiają z Tobą o postępach w szkole?	3%	8%	16%	31%	42%
jedzą z Tobą wspólny posiłek?	4%	3%	4%	27%	61%
pomagają rozwiązywać Twoje problemy?	12%	14%	17%	25%	32%
spędzają wspólnie z Tobą czas poza domem?	12%	17%	26%	34%	11%

61% badanych codziennie je z rodzicami wspólny posiłek. 42% uczniów wskazuje, że również codziennie rozmawiają ze swoimi rodzicami o postępach w szkole, a 31% - przynajmniej raz w tygodniu. 32% badanych twierdzi, że rodzice codziennie pomagają rozwiązywać ich problemy, a 25%, że problemy z rodzicami rozwiązują przynajmniej raz w tygodniu. 27% przynajmniej raz w tygodniu rozmawia z rodzicami o książkach, filmach lub oglądanych programach telewizyjnych natomiast 34% przynajmniej raz w tygodniu spędza z rodzicami czas poza domem.

Podobnie, jak w przypadku pytań o wyjścia na imprezy kulturalne i sportowe, odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące kontaktów z rodzicami zostały zrekodowane. Dzięki temu można było wyodrębnić dwie grupy i za pomocą testu różnicy dwóch średnich (*test t*) sprawdzić zależności pomiędzy osobami, które mają kontakt z rodzicami (przynajmniej kilka razy w roku i więcej) i tymi, którzy wskazują ze kontaktu nie mają (nigdy lub prawie nigdy) a ich wynikami na egzaminie.

Poniżej w tabeli znajdują się wyniki, które tak jak poprzednie zostały wyróżnione na szaro w przypadku, gdy zależności okazały się istotne statystycznie.

Tabela 16. Kontakty z rodzicami a wynik na egzaminie

Jak często twoi rodzice:		Całość egzaminu	Część humanistyczna	Część matematyczna
rozmawiają z tobą o książkach, filmach lub oglądanych programach telewizyjnych	nigdy lub prawie nigdy	57,09	32,60	24,49
	przynajmniej kilka razy w roku i więcej	59,93	34,07	25,86
rozmawiają z tobą o aktualnych wydarzeniach w kraju i na świecie	nigdy lub prawie nigdy	54,21	31,18	23,03
	przynajmniej kilka razy w roku i więcej	60,21	34,22	25,99
rozmawiają z tobą o postępach w szkole	nigdy lub prawie nigdy	54,77	31,35	23,42
	przynajmniej kilka razy w roku i więcej	59,62	33,91	25,71
jedzą z tobą wspólny posiłek	nigdy lub prawie nigdy	54,19	31,41	22,78
	przynajmniej kilka razy w roku i więcej	59,74	33,96	25,78
pomagają rozwiązywać twoje problemy	nigdy lub prawie nigdy	57,39	32,87	24,52
	przynajmniej kilka razy w roku i więcej	59,79	33,98	25,81
spędzają wspólnie z tobą czas poza domem	nigdy lub prawie nigdy	54,87	31,54	23,33
	przynajmniej kilka razy w roku i więcej	60,09	34,15	25,95

Uczniowie, którzy wskazali, iż spędzają z rodzicami wspólnie czas otrzymali od 2 do 6 punktów więcej z całości egzaminu. Podobnie, analizując wyniki z części humanistycznej, można zauważyć, że uczniowie, którzy rozmawiają z rodzicami i spędzają z nimi wspólnie czas, również otrzymali nieco lepsze wyniki z egzaminu. Tak samo w przypadku części matematyczno-przyrodniczej, z wyjątkiem pytania dotyczącego rozmów z rodzicami na temat postępów w szkole, tu wynik okazał się nieistotny statystycznie.

W tabeli 17 przedstawiono rozkład odpowiedzi na pytanie o plany edukacyjne rodziców względem badanych.

Tabela 17. Aspiracje edukacyjne rodziców względem własnych dzieci

	Tak	Nie	Nie wiem
chcą, abym ukończyła/ukończył studia.	78%	2%	20%
chcą, abym jak najszybciej poszła/poszedł do pracy.	18%	34%	48%

Większość badanych uczniów twierdzi, że rodzice chcą, aby ukończyli studia (78%). Prawie połowa ankietowanych (48%) nie potrafi odpowiedzieć na pytanie, czy ich rodzice chcą, aby jak najszybciej poszli do pracy.

Poniżej w tabeli przedstawiono, jakie wyniki uzyskują uczniowie, którzy deklarują, że ich rodzice chcą, aby ukończyli studia. Wszystkie zasady podane powyżej obowiązują także w tym przypadku. Odpowiedzi respondentów zostały zrekodowane i podzielone na dwie grupy (ci, których rodzice chcą, aby ukończyli studia vs ci, których rodzice nie chcą lub respondenci nie potrafili odpowiedzieć na to pytanie)

Tabela 18. Aspiracje edukacyjne rodziców a wyniki uzyskane na egzaminie

Rodzice:		Całość egzaminu	Część humanistyczna	Część matematyczna
Chcą, by ukończył studia	tak	63,15	35,50	27,65
	nie/nie wiem	46,93	28,19	18,73
Chcą, by jak najszybciej poszedł do pracy	tak	52,51	30,78	21,73
	nie/nie wiem	61,09	34,56	26,53

Wszyscy badani uczniowie, których rodzice chcą, aby ukończyli studia uzyskiwali wyższe wyniki zarówno z całości egzaminu, jak i z części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej. Wśród tych respondentów, których rodzice nie chcą, aby poszli oni jak najszybciej do pracy lub nie znają opinii rodziców na ten temat również można zaobserwować wyższe wyniki z całości egzaminu, jak i z poszczególnych jego części.

Tabela 19. Wykształcenie rodziców

	Podstawowe	Zasadnicze zawodowe	Średnie	Pomaturalne	Studia wyższe (licencjat, inżynier, magister)	Nie wiem
Ojciec	4%	31%	25%	8%	14%	17%
Matka	4%	21%	28%	14%	18%	15%

Matki są lepiej wykształcone od ojców (Tabela 18.). Wśród nich najczęstszą kategorią jest wykształcenie średnie (28%). Wśród ojców, najczęściej jest to wykształcenie zawodowe (31%). Matki także częściej mają wykształcenie pomaturalne (14% matek i 8% ojców), a także częściej wskazywane są przez respondentów jako osoby posiadające studia wyższe (18% matek i 14% ojców).

Jednakże wielu badanych nie wie jakie wykształcenie posiadają ich rodzice.

Tabela 20. Aktywność zawodowa rodziców

	Ojciec/opiekun	Matka/opiekunka
Pracuje zawodowo.	69%	58%
Nigdy nie pracował(a) zawodowo.	4%	7%
Bezrobotny(a).	7%	22%
Emeryt(ka).	4%	2%
Rencista(ka).	7%	5%
Nie wiem	8%	6%

Ojcowie 69% ankietowanych uczniów jest aktywnych zawodowo, natomiast matek – 58%. Prawie 7% matek nigdy nie pracowało (ojców – 4%). W sumie 11% ojców przebywa na emeryturze bądź rencie. 7% jest bezrobotnych, tyle samo matek przebywa na emeryturze bądź rencie, podczas gdy aż 21% jest bezrobotnych (Tabela 20.).

Kolejne pytanie dotyczyło dóbr, w które wyposażone są gospodarstwa domowe respondentów (Tabela 21.).

Tabela 21. Dobra posiadane w domu

	Tak	Nie
Radio	99%	1%
Odtwarzacz płyt CD	93%	7%
Telewizor	99%	1%
Magnetowid	82%	18%
Odtwarzacz płyt DVD	72%	28%
Komputer	87%	13%
Dostęp do Internetu	59%	41%
Telefon komórkowy do własnego użytku	90%	10%
Automatyczna zmywarka do naczyń	13%	87%
Samochód osobowy	81%	19%
Kamera video	21%	79%
Cyfrowy aparat fotograficzny	40%	60%

Najwięcej spośród ankietowanych uczniów posiada w domu radio oraz telewizor (99%). Odtwarzacz płyt CD posiada 93% badanych. 90% badanych posiada telefon komórkowy do własnego użytku. 87% posiada komputer, z czego 59% posiada dostęp do Internetu. 82% wskazuje, że w ich domu znajduje się magnetowid a 72%, że odtwarzacz płyt DVD.

Tabela 22. Czy respondent ma do swojej dyspozycji

	Tak	Nie
komplet podręczników szkolnych	98%	2%
książki dla młodzieży	87%	13%
czasopisma młodzieżowe	81%	19%
słowniki, encyklopedie, atlasy	97%	3%
książki popularno-naukowe	79%	21%
biblioteczka lub regał pełen książek	73%	24%

Komplet podręczników szkolnych posiada ma do swojej dyspozycji 98% ankietowanych. W domach 97% respondentów znajdują się słowniki, encyklopedie oraz atlasy. 87% ankietowanych posiada w swoim domu książki dla młodzieży. W gospodarstwach domowych 81% uczniów znajdują się czasopisma młodzieżowe. Książki popularno-naukowe znajdują się w 79% domostw. W 73% gospodarstw domowych znajduje się biblioteczka lub regał pełen książek (Tabela 22.).

Poniżej w tabeli przedstawiono rozkład odpowiedzi uczniów na pytania o postawę w kwestiach związanych z uczniem się. Zdecydowana większość badanych zgadza się ze stwierdzeniem, że warto się uczyć gdyż „(...) to jest najlepszy sposób na zapewnienie sobie sukcesu w przyszłości” (48% odpowiedzi „raczej tak” i 23% odpowiedzi „zdecydowanie tak”). Ze stwierdzeniem „ważne jest dla mnie tylko to, żeby przejść do następnej (klasy) szkoły” nie zgadza się ponad połowa badanych (61% - suma odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”).

Interesująco przedstawia się rozkład odpowiedzi na stwierdzenie „uczenie się sprawia mi przyjemność”. Większość badanych uczniów zdecydowanie się z tym nie zgadza (18%) i raczej się nie zgadza (37%). Jedynie 3% odpowiedziało na to stwierdzenie „zdecydowanie tak”, a 23% „raczej tak”. 19% badanych nie umiało określić swojego stosunku do tego stwierdzenia.

Ponad połowa badanych jest zadowolona ze swoich osiągnięć w nauce (58% pozytywnych wskazań). Również większość przyznaje, że uczy się systematycznie (49% pozytywnych wskazań).

Tabela 23. Postawa uczniów w kwestiach związanych z uczeniem się

	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem	Raczej tak	Zdecydowanie tak
Przykładam się do nauki, bo to jest najlepszy sposób na zapewnienie sobie przyszłości.	3%	13%	11%	48%	23%
Ważne jest dla mnie tylko to, żeby przejść do następnej (klasy) szkoły.	39%	22%	5%	16%	17%
Uczenie sprawia mi przyjemność.	18%	37%	19%	24%	3%
Jestem zadowolony(a) ze swoich osiągnięć w nauce.	7%	25%	10%	44%	14%
Uczę się systematycznie.	8%	34%	9%	41%	8%

Tabela 24 przedstawia wyniki analizy prowadzonej za pomocą *testu t* dla prób niezależnych. Odpowiedzi uczniów zostały zrekodowane, tak aby respondentów można było podzielić na dwie grupy (ci, którzy na pytania kwestionariusza odpowiadali „zdecydowanie nie”, „raczej nie” oraz „nie wiem” vs ci, którzy na pytania kwestionariusza odpowiadali „raczej tak”, „zdecydowanie tak”).

Tabela 24. Postawa uczniów w kwestiach związanych z uczeniem się a wyniki uzyskane na egzaminie

Jaka jest twoja postawa w kwestiach związanych z uczeniem się		Całość egzaminu	Część humanistyczna	Część matematyczna
Przykładam się do nauki, bo to jest najlepszy sposób na zapewnienie sobie sukcesu w przyszłości	nie/nie wiem	53,00	30,95	22,05
	tak	62,08	35,01	27,07
Ważne jest dla mnie tylko to, by przejść do następnej (klasy) szkoły	nie/nie wiem	63,61	35,64	27,98
	tak	51,25	30,26	20,99
Uczenie się sprawia mi przyjemność	nie/nie wiem	58,73	33,54	25,19
	tak	61,95	34,87	27,08
Jestem zadowolony ze swoich osiągnięć w nauce	nie/nie wiem	52,27	31,11	21,16
	tak	64,85	35,90	28,95
Uczę się systematycznie	nie/nie wiem	55,24	32,02	23,22
	tak	64,03	35,81	28,22

Wszystkie uzyskane zależności okazały się być istotne statystycznie. Uczniowie, którzy deklarowali, że przykładają się do nauki, bo uważają to za najlepszy sposób na zapewnienie sobie sukcesu w przyszłości otrzymali o blisko 9 punktów więcej z całości egzaminu oraz o 4 punkty więcej z części humanistycznej i 5 punktów więcej z części matematyczno-przyrodniczej.

Ponad 12 punktów mniej z całości egzaminu uzyskali ci respondenci, dla których najważniejsze jest aby tylko przejść z klasy do klasy, natomiast o blisko 7 punktów mniej uzyskali z części matematyczno-przyrodniczej.

Także nieco więcej punktów z egzaminu uzyskiwali uczniowie, którym uczenie się sprawia przyjemność oraz ci badani, którzy twierdzą, że uczą się systematycznie.

Uczniowie, którzy są zadowoleni ze swoich osiągnięć w nauce otrzymali ponad 12 punktów więcej biorąc pod uwagę cały egzamin oraz o 7 punktów więcej z części matematyczno-przyrodniczej i o 4 punkty więcej z części matematyczno-przyrodniczej.

W kwestionariuszu ankiety, zapytano także uczniów o ich doświadczenia szkolne oraz sposób przeprowadzenia zajęć dydaktycznych w ich szkole. Poniższa tabela pokazuje rozkłady odpowiedzi uczniów na te pytania. Zdecydowana większość badanych przyznaje, że nauczyciele często przypominali o czekających ich egzaminie (94% wskazań pozytywnych). Uczniowie również przyznają, że nauczyciele zwracali im uwagę na umiejętności które będą sprawdzane podczas egzaminu (91% pozytywnych wskazań). 84% badanych zna wymagania egzaminacyjne. Ponad połowa badanych przyznaje, że mogła liczyć na pomoc nauczycieli w nauce nawet po lekcjach (73%) oraz, że nauczyciele udzielali im wskazówek jak się uczyć (68%). 65% uczniów wskazuje, że nauczyciele w toku nauki informowali ich po klasówkach nad czym powinni pracować, aby uzyskać lepsze wyniki. 67% badanych uzyskuje od nauczycieli wyjaśnienia na wszystkie pytania dotyczące zagadnień, które są niezrozumiałe, a 56% spośród badanych uczniów ma zwyczaj pytać nauczycieli o wszystko to, co jest dla nich niezrozumiałe. 50% uczniów uważa, że lekcje są dla nich interesujące, 30% jest przeciwnego zdania, natomiast 18% nie potrafi ustosunkować się to tej kwestii. Interesująco przedstawia się również rozkład odpowiedzi dotyczący aktywności uczniów na lekcji. 42% badanych twierdzi, że sposób prowadzenia lekcji zachęca ich do aktywności, 30% jest odmiennego zdania, a 23% wskazało odpowiedź „nie wiem”. Większość badanych ocenia, że nauczyciele są konsekwentni w swoich wymaganiach (68%). 56% spośród ankietowanych uczniów uważa, że w ich klasie panuje dobra atmosfera do nauki. Ostatnie stwierdzenie „uczniom w mojej klasie zależy, aby jak najwięcej się nauczyć” podzieliło badanych uczniów. 33% stwierdziło, że „tak” (suma odpowiedzi „raczej tak”

i „zdecydowanie tak”), 42% stwierdziło, że „nie” (suma odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”), a 24% odpowiedziało „nie wiem”.

Tabela 25. Doświadczenia szkolne uczniów

	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem	Raczej tak	Zdecydowanie tak
Nauczyciele często przypominali o czekającym nas egzaminie.	1%	3%	2%	35%	59%
Nauczyciele zwracali nam uwagę na umiejętności, które będą sprawdzane podczas egzaminu.	1%	4%	3%	44%	48%
Znam wymagania egzaminacyjne.	1%	5%	8%	48%	38%
Mogliśmy liczyć na pomoc w nauce nauczycieli nawet po lekcjach.	4%	10%	12%	43%	31%
Nauczyciele udzielali nam wskazówek jak się uczyć.	5%	15%	12%	48%	20%
Po klasówkach nauczyciele pisali lub mówili nad czym pracować, by mieć lepszy wynik.	4%	19%	11%	46%	19%
Mam zwyczaj pytać nauczycieli o wszystko, co jest niezrozumiałe.	4%	29%	10%	41%	15%
Uzyskuję od nauczycieli wyjaśnienia na wszystkie pytania dotyczące zagadnień, które są dla mnie niezrozumiałe.	4%	14%	14%	52%	16%
Lekcje są dla mnie interesujące.	6%	24%	18%	47%	4%
Sposób prowadzenia lekcji zachęca mnie do aktywności.	6%	29%	23%	36%	6%
Moi nauczyciele są konsekwentni w swoich wymaganiach wobec nas.	3%	11%	18%	54%	14%
W mojej klasie panuje dobra atmosfera do nauki.	9%	22%	12%	41%	15%
Uczniom w mojej klasie zależy, aby na lekcjach jak najwięcej się nauczyć.	13%	29%	25%	26%	7%

Podobnie, jak poprzednio przeprowadzono analizę wykorzystując test równości dwóch średnich w próbach niezależnych (*test t*). Odpowiedzi respondentów zrekodowano w taki sposób, aby można ich było podzielić na dwie grupy: osoby które na zadane pytania odpowiadały pozytywnie oraz osoby odpowiadające negatywnie oraz „nie wiem”.

Tabela 26. Doświadczenia szkolne ucznia a wyniki na egzaminie

Doświadczenia szkolne ucznia		Całość egzaminu	Część humanistyczna	Część matematyczna
Nauczyciele często przypominali o czekającym nas egzaminie.	nie/nie wiem	55,56	32,18	23,39
	tak	59,77	33,97	25,80
Nauczyciele zwracali nam uwagę na umiejętności, które będą sprawdzane podczas egzaminu.	nie/nie wiem	55,89	32,36	23,53
	tak	59,84	34,00	25,85
Znam wymagania egzaminacyjne.	nie/nie wiem	57,64	32,82	24,82
	tak	59,79	34,02	25,77
Mogliśmy liczyć na pomoc w nauce nauczycieli nawet po lekcjach.	nie/nie wiem	60,71	34,56	26,15
	tak	59,13	33,62	25,51
Nauczyciele udzielali nam wskazówek jak się uczyć.	nie/nie wiem	61,40	34,87	26,53
	tak	58,62	33,39	25,23
Po klasówkach nauczyciele pisali lub mówili nad czym pracować, by mieć lepszy wynik.	nie/nie wiem	59,97	34,15	25,82
	tak	59,30	33,73	25,57
Mam zwyczaj pytać nauczycieli o wszystko, co jest niezrozumiałe.	nie/nie wiem	59,16	33,90	25,26
	tak	59,82	33,85	25,97
Uzyskuję od nauczycieli wyjaśnienia na wszystkie pytania dotyczące zagadnień, które są dla mnie niezrozumiałe.	nie/nie wiem	58,40	33,60	24,80
	tak	60,10	34,02	26,08
Lekcje są dla mnie interesujące.	nie/nie wiem	59,78	34,05	25,73
	tak	59,23	33,69	25,54
Sposób prowadzenia lekcji zachęca mnie do aktywności.	nie/nie wiem	60,09	34,11	25,98
	tak	58,82	33,59	25,23
Moi nauczyciele są konsekwentni w swoich wymaganiach wobec nas.	nie/nie wiem	59,40	33,91	25,48
	tak	59,60	33,85	25,75
W mojej klasie panuje dobra atmosfera do nauki.	nie/nie wiem	59,94	34,19	25,75
	tak	59,19	33,61	25,58
Uczniom w mojej klasie zależy, aby na lekcjach jak najwięcej się nauczyć.	nie/nie wiem	61,51	34,79	26,72
	tak	55,44	31,98	23,47

Więcej punktów na egzaminie uzyskiwali uczniowie, którym nauczyciele często przypominali o czekającym ich egzaminie, a także zwracali uwagę na umiejętności, które będą sprawdzane podczas egzaminu.

Interesujące jest, że uczniowie którzy negatywnie ustosunkowali się do pytania o wskazówki nauczyciela dotyczące tego jak się uczyć, uzyskali nieco lepsze

wyniki z całości egzaminu, jak również z części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej.

Warto zwrócić uwagę również na to, że respondenci, którzy twierdzą, że uczniom w ich klasie nie zależy, aby podczas lekcji jak najwięcej się nauczyć również uzyskali lepsze wyniki podczas egzaminu (zarówno z całości, jak i poszczególnych jego części).

Respondentów zapytano również o rozwiązywanie zadań podobnych do egzaminacyjnych w czasie lekcji szkolnych. Najczęściej – według uczniów – zadania tego typu rozwiązywali podczas lekcji matematyki (70%) i języka polskiego (59%). Ogólnie można zauważyć, że podczas lekcji uczniowie raczej rozwiązywali zadania podobne do tych, które potem pojawiają się na egzaminie.

Tabela 27. Rozwiązywanie zadań podobnych do egzaminacyjnych w szkole

Przedmiot	Nie	Tak – od czasu do czasu	Tak – dość często	Trudno powiedzieć
Język polski	3%	34%	59%	3%
Historia	45%	34%	11%	10%
Matematyka	3%	23%	71%	2%
Biologia	30%	41%	20%	9%
Chemia	13%	47%	34%	6%
Fizyka	17%	40%	36%	6%
Geografia	19%	44%	30%	7%

Uczniowie oceniają, iż w większości stopień trudności zadań rozwiązywanych w szkole podczas lekcji był zbliżony pod względem trudności do tych, które pojawiły się na egzaminie.

Tabela 28. Stopień trudności zadań rozwiązywanych w szkole w stosunku do zadań na egzaminie

Przedmiot	Zadania rozwiązywane w szkole były łatwiejsze od tych na egzaminie	Zadania rozwiązywane w szkole były podobne pod względem trudności do tych na egzaminie	Zadania rozwiązywane w szkole były trudniejsze od tych na egzaminie	Trudno powiedzieć – nie potrafię tego ocenić
Język polski	23%	48%	15%	12%
Historia	18%	30%	11%	37%
Matematyka	28%	41%	18%	12%
Biologia	19%	39%	10%	28%
Chemia	19%	43%	18%	18%
Fizyka	23%	38%	18%	20%
Geografia	22%	41%	11%	23%

Kolejne pytanie dotyczyło tego, w jaki sposób rodzice i szkoła starali się pomóc badanym w przygotowaniach do egzaminu. Należy zauważyć, iż najczęściej wskazywaną odpowiedzią przez uczniów przy każdej kategorii, była odpowiedź „nigdy”. 76% spośród badanych twierdzi, że nigdy nie uczęszczało na płatne korepetycje. Podobnie 65% respondentów nigdy nie uczęszczało na zajęcia wyrównawcze. Ponad to, 17% badanych wskazuje, że uczęszczali na dodatkowe zajęcia, na których uczyli się rozwiązywania testów, przynajmniej raz w tygodniu.

Tabela 29. W jaki sposób rodzice i szkoła pomagali uczniom w przygotowaniach do egzaminu

	Nigdy	Kilka razy w roku	Kilka razy w miesiącu	Przynajmniej raz w tygodniu	Kilka razy w tygodniu
Rodzice sprawdzali odrobione lekcje.	45%	20%	13%	13%	9%
Rodzice uczyli się ze mną.	59%	18%	10%	7%	4%
Uczęszczałem na zajęcia wyrównawcze	65%	11%	9%	10%	4%
Uczęszczałem(łam) na dodatkowe zajęcia, na których uczono nas rozwiązywania testów.	48%	14%	14%	17%	6%
Uczęszczałem(łam) na dodatkowe zajęcia organizowane przez szkołę	45%	17%	14%	16%	7%
Uczęszczał na płatne korepetycje z innych przedmiotów.	76%	5%	4%	9%	4%

PYTANIA OTWARTE

Uczniom gimnazjum zadano 3 pytania otwarte, dotyczące refleksji uczniów po egzaminie; pierwsze z nich brzmiało: *Czy podobał Ci się egzamin?*

Podobnie, jak odpowiedzi na inne pytania otwarte, zostały one odpowiednio skategoryzowane, a następnie przypisane kategorii policzone przy użyciu arkusza kalkulacyjnego. Ponieważ uczeń mógł udzielić odpowiedzi, w której zawarta była więcej niż jedna kategoria, liczba odpowiedzi może przekraczać liczbę badanych. Oto rozkład odpowiedzi na pierwsze pytanie: „Czy podobał Ci się egzamin? Uzasadnij swoją odpowiedź.” (Tabela 30.).

Tabela 30. Kategoryzacja podpowiedzi na pytanie: Czy podobał Ci się egzamin? Uzasadnij swoją odpowiedź

Kategoria odpowiedzi		Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
1	Nie mam zdania, nie wiem	81	3%
2	Taki sobie, trochę łatwy, trochę trudny, niektóre zadania trudne	127	5%
3	Trudny, beznadziejny, bez sensu, nie podobał mi się, dobrze że się skończył	1052	41%
4	Za mało czasu	15	1%
5	Podobał mi się, w porządku, dobrze mi poszło, łatwy, prosty	676	26%
6	Denerwowałam się, powoduje stres	45	2%
7	Podchwytliwe pytania	26	1%
8	Część humanistyczna łatwiejsza, mat. trudniejsza. Fajniejsza cz. humanistyczna	383	15%
9	Część matematyczno-przyrodnicza łatwiejsza, humanistyczna trudniejsza	47	2%
10	Brak odpowiedzi	143	6%

Na to pytanie nie udzieliło odpowiedzi 143 uczniów, czyli 5% wypełniających ankietę. Egzamin podobał się ponad jednej czwartej ankietowanych uczniów (26%), a 5% uważa, że był taki sobie, trochę trudny, trochę łatwy. Spora grupa ankietowanych (15%) wyraziła przekonanie, że część humanistyczna była dużo prostsza niż matematyczno-przyrodnicza. Przeciwnego zdania było zaledwie 2 uczniów. Zdecydowana większość uczniów (41%) krytycznie oceniła egzamin. Pisali

oni, że był bardzo trudny, niezrozumiały, bez sensu, beznadziejny oraz, że „dobrze że się skończył”. Niejednokrotnie pojawiały się głosy, że uczniowie nie uczyli się w szkole tego, czego wymagano od nich na arkuszu egzaminacyjnym.

Przykładowe wypowiedzi uczniów:

- *Egzamin podobał mi się ponieważ każdy miał samodzielnie możliwość wykazania swojej wiedzy.*
- *Egzamin podobał mi się ze względu na sprawiedliwe ocenianie.*
- *Egzamin mi się nie podobał ponieważ był trudny i niezrozumiały.*
- *Egzamin mi się nie podobał ponieważ część humanistyczna była bardzo łatwa a część matematyczna - trudna.*
- *Część humanistyczna podobała mi się. Pytania były prosto sformułowane. Jedynie temat rozprawki był dosyć dziwny. Część matematyczno-przyrodnicza była bardzo trudna w porównaniu z testami z poprzednich lat.*
- *Egzamin matematyczno-przyrodniczy mi się podobał ponieważ nie miałem większych trudności z rozwiązaniem zadań. Egzamin humanistyczny raczej mi się nie podobał ponieważ były dziwne pytania i trudny temat rozprawki.*
- *Nie, egzamin trwał za krótko i stres spowodował to , że trudno było się skupić na rozwiązywaniu zadań. Częściej zerkalam na zegarek.*
- *Nie, ponieważ był zbyt trudny i było za mało czasu. Gdyby było więcej czasu byłoby lepiej, można by bez pośpiechu wszystko sprawdzić.*
- *Nie podobał mi się egzamin, był trudny i podchwytliwy, często musiałem długo zastanawiać się nad swoją odpowiedzią.*

Na pytanie „Czy były takie zadania, których się nie spodziewałeś?” twierdząco odpowiedziało 767 ankietowanych uczniów, co stanowi 29% (Tabela 31.).

Tabela 31. Kategoryzacja odpowiedzi na pytanie: Czy były zadania, których się nie spodziewałeś?

Kategoria odpowiedzi		Ilość odpowiedzi	Procent odpowiedzi
1	były trudne	83	3%
2	były niezrozumiałe	74	3%
3	nie uczyliśmy się tego w szkole	156	6%
4	były łatwe	5	0%
5	nie powtórzyłem/am tego	20	1%
6	nie nauczyłem/am się	31	1%
7	nie pamiętam	4	0%
8	nie spodziewałem/łam się takich zadań	106	4%
9	inne odpowiedzi, nie na temat	288	11%
10	brak odpowiedzi	1830	71%

Uczniowie często odpowiadali, że nie spotkali się wcześniej podobnych zadań na lekcjach w szkole. Dużym zaskoczeniem była dla nich także rozprawka, której jak twierdzili, nie spodziewali się ponieważ była na egzaminie próbnym. Niektórzy uczniowie podkreślali, że nie rozumieli treści zadań, które przyszło im rozwiązać na egzaminie.

Przykładowe wypowiedzi uczniów:

- *Nie spodziewałem się że będzie tak dużo liczenia.*
- *Rozprawka była na bardzo dziwny, trudny i nieciekawy temat.*
- *Niektórych tematów nie zdążyliśmy omówić na lekcjach.*
- *Niektórych nawet się nie uczyłam, bo nie wiedziałam, że takie mogą być.*
- *Nie przypuszczałam, że zadania z matematyki będą aż tak trudne. Wynikami obliczeń były ogromne liczby, łatwo można było się pogubić.*
- *Myślałam, że egzaminatorzy nie będą tacy dociekliwi.*
- *Dla mnie zaskoczeniem były zadania z geografii, gdyż nie rozwiązywałam na lekcjach takiego typu zadań*
- *Bo były takie głupie, że wszyscy byli zaskoczeni, mogliście wymyślić łatwiejsze!*

Na pytanie „Gdybyś mógł pisać egzamin jeszcze raz, to co ułatwiłoby Ci przygotowanie się do niego?” udzieliło odpowiedzi 2035 uczniów, co stanowi 78% (Tabela 32.).

Tabela 32. Kategoryzacja odpowiedzi na pytanie: Gdybyś mógł pisać egzamin jeszcze raz, to co ułatwiłoby Ci przygotowanie się do niego?

Kategoria odpowiedzi		Ilość odpowiedzi	Procent odpowiedzi
1	nic	200	8%
2	nie wiem	286	11%
3	dodatkowe zajęcia poza szkołą, korepetycje	133	5%
4	dodatkowe zajęcia w szkole, pomoc nauczycieli	154	6%
5	nauka, powtórki, książki, Internet	683	27%
6	więcej podobnych testów, egzaminów próbnych	321	12%
7	ściągi	12	0%
8	inne, nie na temat	132	5%
9	brak odpowiedzi	562	22%
10	znał bym odpowiedzi	114	4%

Sporo badanych uczniów przyznaje, że gdyby więcej czasu poświęcili na naukę ułatwiłoby im to pisanie egzaminu. Wskazuje tu na dodatkowe powtórki materiału, czytanie książek i szukanie informacji w Internecie. Uczniowie także uważają, że więcej próbnych testów i egzaminów próbnych ułatwiłoby im przygotowanie się. Dodatkowo wskazują także na dodatkowe zajęcia w szkole z nauczycielami, jak i prywatne korepetycję. Wśród wypowiedzi badanych gimnazjalistów pojawiły się także opinie, iż wcześniejsze znanie pytań egzaminacyjnych ułatwiło by pisanie właściwego egzaminu.

Przykładowe wypowiedzi uczniów:

- *Zwróciłbym uwagę na wzory z matematyki i fizyki, które ułatwiają rozwiązanie zadań.*
- *Zwiększenie liczby godzin nauki poza lekcjami.*
- *Zajęcia indywidualne z nauczycielem lub w niewielkich grupach.*

- *Z pewnością teraz wiem więcej rzeczy niż przed egzaminem i napisałbym lepiej.*
- *Współpraca i wyrozumiałość mojej rodziny, własny telefon ponieważ nie mogłem podzielić się emocjami ze znajomymi, co spowodowało tłumienie stresu w sobie.*
- *Większe przyłożenie się do nauki i rozwiązywanie większej ilości testów.*
- *Więcej rozwiązywanych testów na lekcjach. Omawianie przez nauczycieli zadań z wcześniejszych egzaminów.*
- *Więcej dodatkowych zajęć i dłuższy czas przygotowania się do niego, gdyż egzamin w kwietniu według mnie był za szybko.*
- *Uważam, że egzamin nie sprawdza umiejętności ucznia. Bardzo się denerwowałam (na części mat-przyr.). Rozwiązując te zadania w domu poszło mi dużo łatwiej.*
- *Systematyczna nauka od 1 klasy gimnazjum i należy rozwiązywać więcej testów egzaminacyjnych na lekcjach.*
- *Samo przygotowanie nie wystarcza, trzeba jeszcze wszystko rozumieć.*
- *Korepetycje i rozwiązywanie zadań innych niż te "szkolne".*
- *Nie chciałbym pisać egzaminu po raz drugi przeżyć tego stresu.*

3. Badania dyrektorów

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie skierowała ankiety do wszystkich dyrektorów szkół, które wyraziły gotowość uczestniczenia w pilotażowych badaniach wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej. W sumie rozesłano 72 ankiety do dyrektorów szkół gimnazjalnych. Otrzymaliśmy z powrotem 30 wypełnionych ankiet – co stanowi blisko 41% wylosowanej próby badawczej.

Niniejsze opracowanie nie zawiera obliczeń statystycznych dla odpowiedzi respondentów z powodu zbyt małej ilości ankiet. Głównymi zagadnieniami badawczymi, które miały zostać wyjaśnione przez tą część badań ankietowych, były:

- Obraz egzaminu gimnazjalnego w wypowiedziach dyrektorów szkół oraz nauczycieli
- Opinie dyrektorów szkół na temat współpracy z OKE w zakresie organizacji egzaminu gimnazjalnego
- Sposób przygotowania uczniów do egzaminu gimnazjalnego

Opinie dotyczące egzaminu i współpracy z OKE

Szczególną uwagę w badaniach, poświęcono opiniom na temat współpracy szkół z Okręgową Komisją Egzaminacyjną. Aby w jak najprostszej formie przedstawić opinie respondentów na ten temat, posłużono się tabelą z kwestionariusza ankiety dla dyrektora szkoły, do której wpisano częstotliwość poszczególnych odpowiedzi. Nieliczne niezgodności liczby respondentów z liczbą odpowiedzi wynika z nie udzielenia odpowiedzi.

Tabela 33. Stwierdzenia dotyczące współpracy szkoły z OKE

Stwierdzenia	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Brak odpowiedzi
Zapewniono wygodną dla użytkowników możliwość sprawdzenia danych o szkole znajdującą się w bazie OKE i ich korektę.	16	13	0	1	0
Zastosowany sposób zbierania danych o uczniach przystępujących do egzaminu został dostatecznie wyjaśniony podczas konferencji.	16	12	1	1	0
Zapewniono nowoczesny i wygodny dla użytkowników sposób przesyłania danych o uczniach przystępujących do egzaminu.	19	10	0	1	0
Zapewniono wygodny dla użytkowników sposób korekty danych o uczniach, pierwotnie błędnie nadesłanych.	20	9	0	1	0
Zapewniono kompetentny sposób przekazywania informacji o obowiązujących procedurach egzaminacyjnych podczas konferencji.	17	12	0	1	0
Przekazane na piśmie procedury egzaminacyjne były jasne.	17	12	0	1	0
Biuletyny o wynikach egzaminów przesyłane wraz z indywidualnymi wynikami uczniów są przydatne do pracy zespołów nauczycieli.	15	12	0	1	1
Zapewniono kompetentny sposób przekazywania informacji o wynikach egzaminów na jesiennej konferencji.	12	16	1	1	0
Zakres treści informacji o wynikach uczniów podany na wydrukach w bieżącym roku jest wystarczający.	11	15	2	1	1
Zapewniono kompetentny sposób informowania telefonicznego w zakresie spraw związanych z egzaminami.	12	13	3	1	1

Stwierdzenia	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Brak odpowiedzi
Zapewniono życzliwy telefoniczny sposób załatwiania spraw organizacyjnych.	16	10	1	2	1
Sprawy, z którymi zwracano się do OKE były załatwiane „bez zbędnej zwłoki”.	11	14	0	2	3
Zapewniono wygodny dla odbiorców sposób dostarczenia arkuszy egzaminacyjnych.	18	9	0	1	2
Zapewniono sprawny sposób odbioru arkuszy egzaminacyjnych po egzaminie.	16	12	0	1	1
Wystarczy, aby w przyszłych latach umieszczać arkusze na próbne egzaminy wyłącznie na stronie internetowej.	4	5	8	11	2
Próbne egzaminy możemy już organizować we własnym zakresie w szkołach.	1	9	10	9	1
Zakres treści serwisu informacyjnego OKE wyczerpuje potrzeby użytkownika.	7	21	0	1	1
Serwis Obieg pomaga przygotować szkołę do egzaminu.	10	18	0	1	1

W opinii dyrektorów, współpraca z OKE w Krakowie układa się im dobrze. Dyrektorzy są zadowoleni zarówno ze sposobu, jak i zakresu treści informacji o wynikach przekazywanych do szkół. Respondenci chwalą sposób sprawdzenia danych o szkole i uczniach znajdujących się w bazie OKE i ich korekty. Pozytywnie wypowiadają się również na temat kompetencji, życzliwości i terminowości w przekazywaniu szkołom wszelkich informacji dotyczących egzaminu.

Większość dyrektorów wolałaby, aby próbne egzaminy gimnazjalne były przeprowadzane wspólnie z OKE i nie chcą ich organizować we własnym zakresie. Są także zdania, że niewystarczające jest umieszczenie arkuszy egzaminacyjnych wyłącznie na stronach internetowych. Formą współpracy z Okręgową Komisją Egzaminacyjną jest również praca egzaminatora podczas oceniania prac uczniowskich. Od 2000 roku Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie sukcesywnie przeprowadza szkolenia dla kandydatów na egzaminatorów sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego. Oprócz znaczenia praktycznego, czyli oceniania arkuszy egzaminacyjnych, szkolenia takie mają kolosalne znaczenie dla tworzenia przyjaznej atmosfery wokół egzaminów zewnętrznych, a także

zaangażowania nauczycieli w sprawy związane z egzaminami. Nie bez znaczenia jest również możliwość odpowiedniego przekazywania informacji dotyczących egzaminów za pośrednictwem przeszkolonych i przychylnie nastawionych nauczycieli. Dlatego, dla sprawnego działania systemu egzaminów zewnętrznych ważne jest, aby jak najwięcej nauczycieli zechciało zaangażować się w jego rozwój i przeszkoliło się na odpowiednim kursie.

Jedynie 8 spośród badanych dyrektorów posiada uprawnienia egzaminatora. Z pewnością aktywny udział w szkoleniach dla kandydatów na egzaminatorów, a jeszcze bardziej w ocenianiu egzaminu, pomaga nauczycielom opracować właściwe metody pracy z uczniem w celu osiągnięcia możliwie wysokich wyników z egzaminu gimnazjalnego.

Aby jak najlepiej przygotować uczniów do egzaminu, nauczyciele powinni sprawnie posługiwać się wszystkimi informacjami na temat egzaminów zewnętrznych, systemu oceniania, wymagań egzaminacyjnych. Chcąc dotrzeć do wszystkich nauczycieli Okręgowa Komisja Egzaminacyjna proponuje różnorodne formy przekazywania informacji. Od zaangażowania nauczycieli w pracę z uczniami, ale również w pozyskiwanie koniecznych wiadomości, zależy wspólny sukces egzaminacyjny.

W tabeli poniżej zaprezentowano udział ilościowy poszczególnych odpowiedzi na pytanie o najważniejsze źródła informacji na temat egzaminów.

Tabela 34. Z jakich źródeł dyrektorzy dowiadują się najczęściej o egzaminie gimnazjalnym

Źródła informacji	Liczba wskazań
Rozporządzenie MENiS w sprawie oceniania.	13
Informatory CKE.	19
Serwisy internetowe komisji egzaminacyjnych.	26
Analiza arkuszy próbnych egzaminów.	19
Prasa codzienna (publikująca przykładowe arkusze egzaminacyjne).	8
Biuletyny okręgowych komisji egzaminacyjnych.	26
Konferencje organizowane przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Krakowie.	25
Bezpośrednie spotkania z wizytatorami Kuratorium Oświaty.	8

Najwięcej osób za najważniejsze źródło informacji o wymaganiach egzaminacyjnych uznało serwisy internetowe okręgowych komisji egzaminacyjnych, a także biuletyny okręgowych komisji oraz konferencje organizowane przez OKE w Krakowie. Znaczna ilość respondentów korzysta z informatorów Centralnej Komisji Egzaminacyjnej oraz zdobywa doświadczenie analizując arkusze z egzaminów próbnych i właściwych z lat ubiegłych. Dyrektorzy cenią kursy i szkolenia związane z przygotowaniem do egzaminu gimnazjalnego organizowane przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną.

Badanych dyrektorów proszono o wyrażenie opinii w kwestiach dotyczących treści zadań egzaminacyjnych oraz organizacji egzaminu. Udział poszczególnych odpowiedzi przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 35. Stwierdzenia dotyczące egzaminu gimnazjalnego

Stwierdzenia	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem	Raczej tak	Zdecydowanie tak
Tylko uczniowie, którzy uzyskiwali w szkole co najmniej dobre oceny, są dobrze przygotowani do egzaminu gimnazjalnego.	2	8	1	17	2
Tematyka egzaminu gimnazjalnego była interesująca dla uczniów.	0	5	6	17	1
Tematyka egzaminu gimnazjalnego podobała mi się.	6	0	0	21	2
Tematyka egzaminu gimnazjalnego zaskoczyła mnie.	4	21	1	3	0
Tematyka egzaminu gimnazjalnego zaskoczyła moich uczniów.	1	24	3	2	5
Organizacja egzaminu gimnazjalnego zapewnia samodzielność rozwiązywania zadań przez zdających.	0	0	0	2	28
Ocenianie prac przez zewnętrznych egzaminatorów zapewnia obiektywizm egzaminu.	1	0	1	14	14
Wyniki, które uczniowie uzyskują na egzaminie gimnazjalnym, odpowiadają przekonaniom nauczycieli o wiedzy i umiejętnościach uczniów w sprawdzanym zakresie.	4	0	1	21	4
Sposób informowania szkoły o wynikach egzaminu jest zadowalający.	1	0	0	18	11

Dyrektorzy pozytywnie ocenili zgodność zadań arkusza egzaminacyjnego z ogłoszonymi wymaganiami. Zadania oceniono jako interesujące, a tematyka podobała się. Większość badanych dyrektorów jest zdania, że tematyka egzaminu gimnazjalnego nie zaskoczyła uczniów. Ponad to, respondenci są zgodni, że ocenianie prac przez zewnętrznych egzaminatorów zapewnia obiektywizm egzaminu. Jednocześnie uważają, iż wyniki, które uczniowie uzyskują na egzaminie gimnazjalnym, odpowiadają przekonaniom nauczycieli o wiedzy i umiejętnościach uczniów w sprawdzanym zakresie.

Na rangę egzaminu wpływa jego znaczenie dla dalszej kariery ucznia oraz dla oceny jakości pracy szkół i całego systemu oświatowego. Staranność przygotowania i przeprowadzenia egzaminu, jego trafność oraz sposób komunikowania wyników warunkują prawidłowe wnioskowanie w kwestiach osiągniętych przez uczniów wyników.

Poniżej zaprezentowano kilka wypowiedzi dotyczących współpracy z Okręgową Komisją Egzaminacyjną w Krakowie a także samego egzaminu gimnazjalnego:

- *Moim zdaniem egzamin próbny powinien być trudniejszy. Powinno być więcej zadań z matematyki. Zadania z części humanistycznej powinny być precyzyjnie sformułowane.*
- *Brak informacji na temat sposobów motywowania uczniów. Dotyczy to zwłaszcza tych osób, które zamierzają kontynuować naukę w szkołach zawodowych. Może warto, by pokusić się o sposób, aby wyniki egzaminu wpływały na promocję. Miały wpływ na ukończenie gimnazjum. Np. wprowadzić próg minimalny, który jest wymagany, aby ukończyć gimnazjum. Sądzę, że 1/3 punktów (standardowy- dopuszczający) nie jest zbyt wygórowanym progiem. Mielibyśmy wtedy moralne prawo sądzić, że na tak minimalnym poziomie uczniowie opuszczający mury naszych szkół posiadli umiejętności, które szkoła wpajała im przez 3 lata.*
- *Duży profesjonalizm w zakresie przygotowania narzędzi do analizy i wykorzystania wyników.*

- *Wczesny termin egzaminu. Zbyt długi okres oczekiwania na wyniki. Za dużo zadań w części matematyczno-przyrodniczej do rozwiązania w ciągu 120 minut. Brak odpowiedzi na odwołanie w regulaminowym terminie. Problemy z uzyskaniem informacji na temat oceny pracy dziecka.*
- *Jedynym mankamentem jest zbyt wczesny termin egzaminu gimnazjalnego. Materiał programu z języka polskiego, nauczyciele poloniści i historycy kończą realizować w kl. III gimnazjum około 15 czerwca. Idealnym rozwiązaniem byłby termin egzaminu gimnazjalnego pod koniec maja. Jest to również sugestia kolegów dyrektorów z innych gimnazjów.*
- *Bezzasadny jest zakaz korzystania z kalkulatorów w części matematyczno-przyrodniczej. W sytuacji stresowej uczniowie mają problem z wykonywaniem skomplikowanych obliczeń. Egzamin promuje uczniów uzdolnionych w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych nie dając takiej szansy uzdolnionym humanistom. Łatwość obu części egzaminu powinna być porównywalna.*
- *Zauważamy różnice w wynikach egzaminu- zdecydowanie wyższy wynik w części humanistycznej. Ciągłe szukamy przyczyn niższego wyniku z części matematyczno - przyrodniczej. Badamy związki i zależności. To się powtarza, zwłaszcza w klasach, które uzyskują niższą średnią. Jak zmienić ten fakt? Są duże różnice. Dlaczego?*

3.2 Analiza uwarunkowań osiągnięć uczniów

Czynniki szkolne objęte badaniem pogrupowano wokół kilku zagadnień: baza materialna szkół oraz ich oferta edukacyjna, praca z uczniami podczas lekcji, zaangażowanie nauczycieli w przygotowanie uczniów a także pomoc szkoły w przygotowanie uczniów do egzaminu.

Oferta edukacyjna oraz baza materialna szkoły

Do najważniejszych czynników mających wpływ na wyniki uczenia się, należą warunki w jakich nauka się odbywa, a także oferta szkoły skierowana do ucznia. Co prawda baza materialna szkoły nie przekłada się w prosty sposób na wyniki osiągane przez uczniów, ale ma niebagatelny wpływ na ich motywację, atmosferę pracy i wypoczynku. Warunkiem koniecznym do osiągania dobrych wyników jest ambicja i własna praca uczniów jednakże takie czynniki szkolne (pedagogiczne) jak: metody pracy dydaktycznej, kwalifikacje nauczycieli, przygotowanie do egzaminu w tym zaangażowanie nauczycieli w przygotowanie uczniów, atmosfera nauki w klasie oraz systematyczna pomoc szkoły i domu mają bardzo duży wpływ na osiągane wyniki.

Do czynników mających wpływ na wyniki uzyskiwane przez uczniów należą warunki pracy szkoły: odpowiednie wyposażenie i „zaplecze” pozwalające na sprawne funkcjonowanie placówki. Zaliczono do nich dostęp do biblioteki szkolnej, stołówki i świetlicy, a także do sal gimnastycznych.

Tabela 36. Czy w szkoła jest wyposażona w:

	Tak	Nie
salę gimnastyczną	19	10
halę sportową	5	24
boisko	26	4
bibliotekę	28	1
czytelnię	15	13
stołówkę szkolną	16	14
świetlicę	14	16
basen	0	28
aulę	5	25
pomieszczenie z komputerami i dostępem do Internetu, w którym uczniowie mogą przebywać poza lekcjami szkolnymi	19	11

Z badania wynika, że większość szkół posiada salę gimnastyczną i boisko. W większości szkoły posiadają bibliotekę, a połowa dodatkowo czytelnię. Połowa spośród badanych szkół może zapewnić swoim uczniom opiekę na świetlicy, a także obiad w stołówce szkolnej oraz pomieszczenie z komputerami i dostępem do Internetu, w którym uczniowie mogą przebywać poza lekcjami szkolnymi. Żadna szkoła może pochwalić się basenem.

Ponieważ w kontaktach ze szkołą Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w dużym stopniu posługuje się Internetem, dlatego ważne jest, aby zarówno uczniowie, jak i nauczyciele mieli do niego możliwie łatwy dostęp. Dyrektorzy zostali o to zapytani w ankiecie.

Tabela 37. Dostęp do komputerów w szkole

	Tak	Nie
Czy komputery są dostępne dla uczniów poza lekcjami informatyki?	27	1
Czy komputery są dostępne dla nauczycieli poza lekcjami?	30	0

Zdecydowana większość szkół umożliwia uczniom i nauczycielom dostęp do komputerów poza lekcjami.

Istotną rolę w kształceniu uczniów oraz rozwijaniu zainteresowań ma organizacja w szkole zajęć pozalekcyjnych. W ankiecie zapytano, jakie zajęcia pozaszkolne odbywają się na terenie placówki oraz czy zajęcia te są darmowe, czy uczniowie ponoszą koszty związane z ich prowadzeniem. W wykazie uwzględniono 3 rodzaje zajęć, z których respondenci mogli wybrać dowolną ilość odpowiedzi.

Tabela 38. Zajęcia organizowane przez szkołę dla uczniów

Organizowane zajęcia	Zajęcia		
	Bezpłatnie dla uczniów w 30 badanych szkołach	Częściowo odpłatnie dla uczniów w 30 badanych szkołach	Całkowicie pokrywane z wpłat uczestników zajęć w 30 badanych szkołach
koła przedmiotowe	od 1 do 10	0	0
koła artystyczne	od 1 do 6	0	0
koła sportowe	od 1 do 11	0	0

Niemal wszystkie zajęcia pozalekcyjne odbywają się w szkołach bezpłatnie. W szkołach zdecydowanie najczęściej organizuje się pozalekcyjnych zajęć sportowych.

Pewną miarą pracy szkoły, a także zaangażowania nauczycieli w proces dydaktyczny jest udział uczniów w konkursach przedmiotowych, artystycznych i sportowych. W aspekcie egzaminu zewnętrznego konkursy i olimpiady mają istotne znaczenie ze względu na możliwość zwolnienia laureatów z jednej lub obu części egzaminu.

Tabela 39. Konkursy, w jakich w ciągu dwu ostatnich lat brali udział uczniowie – najwyższy etap, do jakiego zakwalifikowali się uczniowie ze szkoły

Konkursy:	Etap konkursu					Brak odpowiedzi
	szkolny	gminny	powiatowy	wojewódzki	krajowy	
przedmiotowe	2	2	1	22	3	0
sportowe	2	3	5	15	5	0
wokalne	2	7	9	6	2	4
teatralne	4	4	10	2	0	10
taneczne	5	5	2	0	0	18
krajoznawcze	2	3	3	5	5	12
recytatorskie	1	7	13	5	1	2

Aż 22 szkoły osiągnęły, dzięki swoim uczniom etap wojewódzki w jednym z konkursów przedmiotowych. W konkursach sportowych 15 szkół doszło do etapu wojewódzkiego, natomiast 5 do etapu krajowego. Również 5 szkół znalazło się w etapie krajowym w konkursach krajoznawczych. W konkursach przedmiotowych na etapie krajowym, 3 szkoły mogą poszczycić się osiągnięciami swoich wychowanków.

W ostatniej części pytania dyrektorzy mieli możliwość dopisania innych – nie wymienionych – konkursów, w jakich uczniowie ich szkół brali udział. Wśród odpowiedzi znalazły się tam takie konkursy jak: ekologiczny, informatyczny, z wiedzy o filmie, wiedzy o Unii Europejskiej.

W ciągu ostatniego roku uczniowie większości badanych szkół byli przynajmniej raz w kinie, podczas wyjścia zorganizowanego przez szkołę. Uczniowie ponad połowy szkół co najmniej raz w ciągu roku odwiedzili z klasą teatr. W muzeum lub galerii nie byli ani raz uczniowie 6 szkół, na basenie (poza obowiązkowymi zajęciami z WF) nie byli ani raz w ciągu roku uczniowie 15 badanych szkół.

Tabela 40. Wyjścia uczniów klas III na imprezy kulturalne lub sportowe

Szkoła organizatorem wyjść uczniów:	Ani razu	1 lub 2 razy	3 lub 4 razy	Więcej niż 4 razy
do kina.	0	21	9	0
do teatru.	9	16	3	0
do muzeum lub galerii.	6	21	2	0
na mecz lub inną imprezę sportową.	10	11	6	1
na koncert.	13	11	1	3
na basen (poza obowiązkowymi zajęciami z WF).	15	3	4	5

Głównym ograniczeniem powodującym rzadkie wyjścia uczniów do kina, teatru czy wyjazdy na wycieczkę jest sytuacja materialna rodzin. Aż 29 ankietowanych dyrektorów wskazało ten fakt jako przyczynę istniejącego stanu rzeczy (suma odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”). Okazuje się, że ani brak inicjatywy ze strony nauczycieli do organizacji wyjść z uczniami, ani brak zrozumienia takiej potrzeby przez rodziców nie stanowi istotnej przeszkody.

Wielu dyrektorów uważa, że wyjścia lub wyjazdy poza szkołę nie mogą odbywać się zbyt często z powodu utrudnionego dostępu do kina czy teatru, np. z powodu dużej odległości dzielącej placówkę od centrów miejskich.

Tabela 41. Ograniczenia wyjść lub wyjazdów poza szkołę

	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem	Raczej tak	Zdecydowanie tak
brak zainteresowania uczniów.	7	19	0	4	0
brak środków finansowych w rodzinach uczniów.	0	0	0	17	12
brak inicjatywy ze strony nauczycieli.	17	11	0	1	0
zaniechanie organizacji ze względu na zróżnicowaną sytuację materialną rodzin.	4	13	0	12	1
brak zrozumienia ze strony rodziców, którym takie formy pracy z uczniami są proponowane.	4	16	3	6	1
utrudniona dostępność (np. odległość, wymagająca dodatkowych zabiegów organizacyjnych i środków finansowych).	3	8	0	10	9

Pomoc szkoły w przygotowaniu uczniów do egzaminu

Aby we właściwy sposób zaplanować proces przygotowania uczniów do egzaminu gimnazjalnego, warto przeprowadzić szczegółową analizę wyników wcześniejszych egzaminów. Mogą tego dokonać sami nauczyciele we własnych zespołach przedmiotowych, mogą także otrzymać wsparcie od pracowników organów nadzorujących lub pracowników OKE. Spotkania z pracownikami organów nadzorujących, prowadzących i OKE organizowane są zarówno z inicjatywy dyrektorów szkół pragnących podnosić jakość pracy szkoły, jak i wymienionych organów – szukających sposobów pomocy, czasem wyjaśnienia istniejącej sytuacji, a czasem mobilizując dyrektorów i nauczycieli do jeszcze większego wysiłku.

Tabela 42. Przekazywanie informacji na temat egzaminu

Stwierdzenia	Nie	Tak
Uczniowie zostali poinformowani o możliwości korzystania z zasobów strony internetowej Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.	0	30
Rodzice uczniów zdających egzamin zostali poinformowani o możliwości korzystania z zasobów strony internetowej Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.	0	30
Uczniowie zostali przeszkoleni w zakresie sposobu, w jaki mogą odczytać swój wynik egzaminu w Internecie (za każde zadanie, według sprawdzanych umiejętności i sumaryczny na tle uczniów w klasie, szkole, województwie itp.).	1	29

Wszyscy dyrektorzy twierdzą, że uczniowie mają dostęp do komputerów, które są pomocne w zapoznaniu się z wynikami egzaminów z poprzednich lat. Dyrektorzy przeszkolili uczniów swojej szkoły w zakresie korzystania z zasobów strony internetowej OKE w Krakowie i wszyscy uważają, że uczniowie poradzą sobie z odczytaniem w Internecie swojego wyniku po egzaminie.

Ponieważ najlepszym sposobem zapoznania uczniów i rodziców z warunkami egzaminu gimnazjalnego jest ciągle informowanie i prezentowanie tego, co egzamin wnosi do życia szkoły, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie dostarcza różnego rodzaju materiały dotyczące egzaminu. Aby dowiedzieć się, w jakim stopniu są one wykorzystane w szkole zapytaliśmy dyrektorów o ich dostępność oraz sposoby przekazywania zainteresowanym.

Jednocześnie zapytano respondentów o dostępność w ich szkole materiałów egzaminacyjnych przekazywanych i udostępnianych przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Krakowie. Dostępność materiałów ułatwia pracę uczniom, a dzięki poznawaniu i przyswajaniu wymagań egzaminacyjnych są lepiej przygotowani do egzaminu nie tylko pod względem posiadanej wiedzy, ale również pewnego rodzaju obycia z zasadami i warunkami panującymi podczas egzaminu właściwego.

W tabeli poniżej zaprezentowano sposoby upowszechniania informacji na temat egzaminów zewnętrznych, proponowane uczniom przez dyrektorów szkół.

Tabela 43. Dostępność materiałów egzaminacyjnych w szkołach

Materiały egzaminacyjne w szkole:	Nie	Tak	Mam zamiar udostępnić je w br.
arkusze egzaminacyjne z ubiegłych lat.	1	29	0
arkusze egzaminacyjne publikowane w prasie.	5	24	1
zbiory zadań egzaminacyjnych ilustrujących standardy egzaminacyjne.	3	27	0
materiały dydaktyczne dla nauczycieli publikowane przez OKE Kraków.	0	30	0

Prawie wszyscy dyrektorzy przechowują i udostępniają uczniom arkusze egzaminacyjne wykorzystywane podczas egzaminu w ubiegłych latach oraz arkusze z egzaminów próbnych. Arkusze egzaminacyjne publikowane w prasie i na płytach

CD oraz zbiory zadań zawierające odpowiednie materiały znajdują się w zdecydowanej większości szkół.

We wszystkich badanych szkołach wyniki egzaminów 2005 były przedmiotem analizy zespołu nauczycieli. Równie często analizy wspierane były pomocą organów nadzorujących jak organów prowadzących.

Tabela 44. Analizy wyników egzaminów

	Tak	Nie
na zebraniach z rodzicami przekazano informację o sposobach pracy z uczniami w szkole, które zdaniem nauczycieli powinny przynieść korzystne rezultaty kształcenia	30	0
wyniki egzaminów 2005 były przedmiotem analizy zespołu nauczycieli	30	0
wyniki egzaminów 2005 były przedmiotem analizy na spotkaniu z przedstawicielami organu prowadzącego	11	19
wyniki egzaminów 2005 były przedmiotem analizy z udziałem wizytatora Kuratorium Oświaty	20	10

Wszyscy dyrektorzy zapoznali rodziców ze sposobami pracy z uczniami w szkole i ustalili z rodzicami najlepsze sposoby wspierania dzieci w celu osiągnięcia jak najlepszych wyników. Podobnie, wszyscy dyrektorzy twierdzą, iż wyniki egzaminów były przedmiotem analizy zespołu nauczycieli.

Tylko wtedy, gdy przeprowadzona zostanie szczegółowa analiza mocnych i słabych stron kształcenia, a w ślad za nią refleksja oraz uświadomienie faktycznych wymagań egzaminacyjnych, nauczyciel może w pełni przygotować swoich uczniów do takiej pracy podczas egzaminu, która gwarantuje sukces w postaci dobrych wyników.

W wyniku badań stwierdzono także, że w szkołach organizowano zajęcia, na których uczono, jak rozwiązywać zadania czy też zajęcia, które miały za zadanie wyrównanie braków w wiedzy i umiejętnościach uczniów. Troje z badanych stwierdziło, że w jego szkole nie organizowano dodatkowych zajęć pomagających w dobrym przygotowaniu się do egzaminu.

Zajęcia prowadzono w ramach szkolnej pomocy pozalekcyjnej. 17 dyrektorów na pytanie o udział uczniów w zajęciach pozalekcyjnych odpowiedziała, że większość uczniów uczęszczała regularnie na tego rodzaju zajęcia. 10 spośród badanych odpowiedziało, że uczniowie uczęszczali nieregularnie (od czasu do czasu).

Tabela 45. Udział w zajęciach pozaszkolnych

Nie uczęszczali choć wiedzieli o tych zajęciach	Uczęszczali nieregularnie (od czasu do czasu)	Większość uczęszczała regularnie	Nie uczęszczali, ponieważ nie zorganizowano pomocy z tego przedmiotu
0	10	17	2

W opinii respondentów zdecydowanie częściej inicjatywa organizacji dodatkowych zajęć, leżała po stronie szkoły - dyrektora, nauczycieli, aniżeli uczniów czy ich rodziców.

Tabela 46. Inicjatorzy organizacji zajęć pozaszkolnych

dyrektora	22
nauczycieli	24
uczniów	4
rodziców	4

Metody pracy nauczyciela, a także proponowane metody aktywizujące uczniów, są w znacznym stopniu uwarunkowane liczebnością uczniów w klasie. Wśród badanych szkół najwięcej jest takich, w których średnia liczba uczniów waha się od 21 – 25. W większości szkół klasy liczą ponad 20 uczniów. W 9 szkołach liczba uczniów nie przekracza 20.

Tabela 47. Średnia liczba uczniów w klasie

Średnia ilość uczniów w klasie	Liczba szkół
15 do 20	9
21 do 25	10
26 do 27	5
28 do 30	6

Niezależnie od wybieranych metod pracy oraz programu nauczania, praktycznie wszyscy dyrektorzy uznają, że podczas lekcji w szkole były rozwiązywanie zadania podobne, do tych które pojawiły się na egzaminie w 2006 roku.

Tabela 48. Czy podczas szkolnych lekcji były rozwiązywane zadania podobne do zadań na egzaminie gimnazjalnym w 2006?

Nie	Tak – od czasu do czasu	Tak – dość często	Trudno powiedzieć
0	4	26	0

Dodatkowo respondenci twierdzą, że zadania rozwiązywane w ramach zajęć dydaktycznych były porównywalne pod względem trudności do zadań na egzaminie. 4 badanych uważa, że zadania rozwiązywane w szkole były trudniejsze od tych, z którymi uczniowie spotkali się na egzaminie. Jeden spośród badanych dyrektorów ocenia, że zadania rozwiązywane w szkole były łatwiejsze, natomiast 4 badanych dyrektorów nie potrafi tego ocenić.

Tabela 49. Ocena trudności zadań rozwiązywanych w szkole w stosunku do zadań na egzaminie gimnazjalnym

Zadania rozwiązywane w szkole były łatwiejsze	Zadania rozwiązywane w szkole były porównywalne pod względem trudności	Zadania rozwiązywane w szkole były trudniejsze	Trudno powiedzieć – nie potrafię tego ocenić
1	21	4	4

Dyrektorzy i nauczyciele, którzy sami są egzaminatorami oceniającymi prace uczniów podczas sesji egzaminacyjnej, z łatwością wskażą swoim uczniom właściwe zadania, ułatwiające dobre przygotowanie się do egzaminu, z kolei podczas całego procesu dydaktycznego mogą zwracać uczniom uwagę na kluczowe zagadnienia i aspekty egzaminu.

Zaznajamianie uczniów na bieżąco z wymaganiami egzaminacyjnymi wymaga od uczących takiego sposobu pracy na lekcji, aby zwrócić uwagę uczniów na ważne kwestie egzaminacyjne. Spośród badanych 16 dyrektorów prowadzi zajęcia dydaktyczne z uczniami, 10 nie prowadzi takich zajęć.

Zapytano uczących dyrektorów o ich sposoby pracy z uczniami. Tabela poniżej prezentuje rozkład odpowiedzi badanych na to pytanie.

Tabela 50. Opinie w kwestiach dotyczących pracy z uczniami przygotowującymi się do egzaminu gimnazjalnego

Stwierdzenia	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Raczej tak	Zdecydowanie tak	Brak odpowiedzi
Objaśniam wymagania egzaminacyjne.	0	0	2	16	11
Wymagam samodzielnego rozwiązywania zadań.	0	0	6	13	11
Stawiam wysokie wymagania i konsekwentnie je egzekwuję.	0	0	13	6	11
Zachęcam uczniów do pytania o wszystko, co jest niezrozumiałe.	0	0	3	16	11
Udzielam wyjaśnień na wszystkie zagadnienia, które były dla uczniów niezrozumiałe.	0	0	6	13	11
Udzielam uczniom wskazówek, jak się uczyć.	0	0	7	12	11
Zwracam uwagę na umiejętności, które będą sprawdzane podczas egzaminu.	0	0	5	14	11
Po klasówkach informuję, nad czym uczeń powinien pracować, by uzyskać lepszy wynik.	0	0	7	12	11
Organizuję dodatkowe testowania wykorzystując dostępne arkusze egzaminacyjne.	1	2	8	7	12
Zadaję pisanie wypracowań jako pracę domową.	3	3	4	4	16
Wskazuję przydatne zbiory zadań i inne materiały ćwiczeniowe.	0	2	8	8	12
Zależy mi, aby jak najwięcej nauczyli się na lekcjach.	0	0	1	18	11
Polecam rozwiązywanie publikowanych zadań.	0	2	8	8	12
Kontroluję czas samodzielnej pracy uczniów podczas lekcji.	0	2	13	4	11

Należy pamiętać, że na to pytanie odpowiedzieli tylko ci dyrektorzy, którzy sami prowadzą zajęcia dydaktyczne z uczniami.

Zdaniem nauczycieli, znajdują oni różne sposoby dotarcia do uczniów z ważnymi informacjami dotyczącymi egzaminu. Większość ankietowanych, którzy odpowiedzieli na to pytanie, udziela uczniom wyjaśnień na wszystkie zagadnienia, które były dla uczniów niezrozumiałe oraz objaśnia zagadnienia egzaminacyjne. Uczący udzielają wskazówek jak się uczyć, a po klasówkach informuję, nad czym uczeń powinien pracować, by uzyskać lepszy wynik. Sporadycznie zdarza się, że

nauczyciel nie wykorzystuje do ćwiczeń dostępnych arkuszy egzaminacyjnych. Wszystkim nauczycielom zależy, aby jak najwięcej uczniowie nauczyli się na lekcjach.

Jednym z najskuteczniejszych sposobów zapoznania się z formą egzaminu jest proponowany przez OKE próbny egzamin gimnazjalny przeprowadzany w szkole w takich samych warunkach, jak egzamin właściwy. Zdecydowana większość respondentów widzi zasadność przeprowadzenia takiego egzaminu we własnej szkole. Zdaniem dyrektorów, próbny egzamin, którego termin przypada na kilka miesięcy przed egzaminem właściwym, pozwala sprawdzić przygotowanie uczniów, stał się okazją do pogłębionej analizy osiągnięć uczniów wewnątrz szkoły, a także pozwolił uczniom oswoić się z atmosferą egzaminu. Dodatkowo dyrektorzy wskazują, iż omówienie wyników egzaminu próbnego przez nauczyciela, pozwala na poznanie specyfiki egzaminu, jego trudności, a to umożliwia lepsze przygotowanie się uczniów do prawdziwego egzaminu.

Tabela 51. Opinie o próbnym egzaminie gimnazjalnym

Stwierdzenia	Liczba wskazań	Brak odpowiedzi*
Był ważnym etapem przygotowań do egzaminu właściwego.	28	2
Pozwolił uczniom oswoić się z atmosferą egzaminu.	29	1
Umożliwił wcześniejsze poznanie wymagań egzaminu.	19	11
Omówienie wyników próby przez nauczyciela, umożliwiło uczniom lepsze poznanie trudności, a tym samym lepsze przygotowanie się do prawdziwego egzaminu.	29	1
Był tylko dodatkowym stresem przed egzaminem.	0	30
Nie pomógł wiele – zadania na egzaminie próbnym były dużo łatwiejsze niż na prawdziwym.	0	30
Był całkowicie mylący – treść zadań nie miała nic wspólnego z prawdziwym egzaminem.	0	30
Niewiele pomógł – uczniowie nie mieli motywacji, aby zabiegać o dobry wynik.	2	28
Był zbędny – nie zrealizowano jeszcze treści, których opanowanie sprawdzał.	0	30
Dostarczył tylko dodatkowej pracy nauczycielom.	0	30

*** Wszystkie braki odpowiedzi należy traktować jako zaprzeczenia w stosunku do stwierdzeń.**

Zaden dyrektor nie wyraził poglądu, że próbny egzamin dostarczył tylko dodatkowej pracy, a dla uczniów był dodatkowym stresem. Podobnie, badani dyrektorzy nie uważają, aby próbny egzamin był zbędny z uwagi na niezrealizowane treści, których opanowanie by sprawdzał.

Działania podjęte przez szkołę oraz nauczycieli, powinny wystarczyć do dobrego przygotowania się do egzaminu gimnazjalnego. Natomiast realizacja planów rodziców związanych z kształceniem własnych dzieci może przejawiać się w różnych formach. Jedną z nich jest wspomaganie uczniów korepetycjami.

Na pytanie: „Czy według Pana(i) wiedzy, uczniowie przygotowując się do egzaminu, korzystali z płatnych korepetycji w zakresie nauczanego przez Pana(a) przedmiotu?” olbrzymia większość badanych odpowiedziała negatywnie.

Tabela 52. Udział uczniów w płatnych korepetycjach

Tak – dość często	Tak – od czasu do czasu	Nie korzystali	Trudno powiedzieć
0	1	25	4

Ponieważ większość respondentów odpowiedziała negatywnie na pytanie o udział uczniów w korepetycjach właściwie dyrektorzy nie udzielili odpowiedzi na pytanie o przyczyny korzystania z korepetycji.

Tabela 53. Przyczyny korzystania z korepetycji (najwyżej trzy powody)

	Liczba wskazań	Brak odpowiedzi
Nie uczyli się systematycznie przez trzy lata.	3	27
Wynik egzaminu próbnego nie był dla nich satysfakcjonujący.	0	30
Zależało im na uzyskaniu jak najlepszego wyniku.	2	28
Rodzice nakłonili ich, bo chcieli aby wynik sprawdzianu był jak najlepszy.	3	27
Większość ich koleżanek i kolegów miała korepetycje.	0	30
Uznali, że wymagania egzaminacyjne są zbyt wysokie, aby można było im sprostać korzystając tylko z edukacji szkolnej.	0	30

Pojawiło się zaledwie kilka odpowiedzi, które jako przyczynę ewentualnego korzystania z korepetycji wskazują brak systematyczności w nauce uczniów oraz chęć rodziców, aby wynik sprawdzianu był jak najlepszy. Zarówno dyrektorzy, jak i nauczyciele mają poczucie, że dokładają wszelkich starań, aby jak najlepiej przygotować swoich uczniów do pierwszego w ich życiu, doniosłego egzaminu. Pedagodzy nie sądzą, aby rodzice byli zaniepokojeni że wymagania egzaminacyjne są zbyt wysokie, aby można było im sprostać korzystając tylko z edukacji szkolnej.

Oczywiście wysiłek nauczycieli to nie jedyny, a nawet jak się okazuje – nie najważniejszy, czynnik mający wpływ na sukces egzaminacyjny. Czynniki środowiskowe, zwłaszcza te związane ze stylem funkcjonowania domu rodzinnego, mają niebagatelny wpływ na efekty uczenia się. Takie aspekty jak status materialny rodzin, warunki nauki w domu, aspiracje edukacyjne rodziny i wykształcenie rodziców, motywowanie do nauki, wsparcie, pomoc, to wszystko w zdecydowany sposób determinuje ostateczny wynik pracy.

O warunki, w jakich przyszło wychowywać się uczniom pytaliśmy ich samych w części poświęconej zarówno sytuacji materialnej rodzin, jak i stosunków panujących w domu. Te aspekty omówione są wcześniej w powyższym opracowaniu. Istotne jest jednak, jak połączone wysiłki domu rodzinnego i szkoły faktycznie oddziałują na uczniów. W tym celu poproszono dyrektorów o wskazanie, jak często w ich szkole mają miejsce różne zachowania młodzieży.

Tabela 54. Jak często zdarzało się w tym roku szkolnym, że uczniowie w Pana/Pani szkole:

	nigdy	zdarzył się taki przypadek	od czasu do czasu	często	nie mam informacji na ten temat
chodzili na wagary?	2	9	18	1	0
spóźniali się na lekcje?	0	5	22	3	0
złośliwie przeszkadzali na lekcjach?	4	9	14	2	1
rozsywali plotki o nauczycielu?	6	9	2	0	13
grozili nauczycielowi, odnosili się do niego ordynarnie?	18	8	0	0	4
popychali nauczyciela, obrzucali go przedmiotami?	27	1	0	0	2
niszczyli wyposażenie szkoły?	9	9	12	0	0
bili kolegów, koleżanki?	4	17	5	0	4
prześladowali, poniżali kolegów lub koleżanki?	10	12	5	0	3
wymuszali pieniądze i rzeczy od kolegów lub koleżanek?	17	9	0	0	4
przywłaszczali sobie cudze rzeczy?	11	15	0	0	4
palili papierosy?	7	15	6	1	1
pili alkohol?	14	11	2	0	3
próbowali narkotyków?	20	2	0	0	8
rozprawdzali narkotyki?	23	0	0	0	7

W połowie szkół zdarzyły się przypadki picia alkoholu, palenia papierosów lub bójek między uczniami. 20 dyrektorów uważa, że w ich szkole nigdy nie pojawiły się narkotyki, czy to zażywane, czy rozprawdane przez uczniów. W połowie badanych szkół dyrektorzy wskazują, że „zdarzył się taki przypadek”, że uczniowie przywłaszczali sobie cudze rzeczy oraz pili alkohol, a także bili kolegów, koleżanki. W niektórych badanych szkołach nauczyciele narażeni byli na słowną agresję ze strony uczniów. Nierzadko uczniowie w szkole także prześladowali, poniżali kolegów lub koleżanki, złośliwie przeszkadzali na lekcjach i niszczyli wyposażenie szkoły. W większości szkół spotyka się ze złym zachowaniem uczniów w postaci chodzenia na wagary.